

'Matthew' urakanak ez, beste norbaitek hil ditu 900 herritar Haitin

Pello Zubiria Kamino

@pellozubiria

Matthew urakanak Haiti jo zuen urriaren 4an, Ameriketako herrialderik txiroenaren mendebaldean sekulako txikizioak eraginez. Hilabete geroago, ia 900 hildako zeuden kontabilizatuta, eta kolera izurritea zabaltzen ari zen hiri eta baserrietan barrena. Hondamendi naturala aipatu den arren, Haitiko ezbehar berri hau da ehunka urteko desastre politiko, ekologiko eta sozialek eragin eta larriagotutako katastrofea.

2007an bereak eta bi egin zituen Felix urakanaz geroztik Matthew izan da Karibea astindu duen 5. mailako lehenbiziko zikloi tropikala. Kolonbian hildako bat utzi du, 4 Errepublika dominikarreen, 49 AEBetan... bakar bat ere ez mota guztietako krisiei aurre egiten eredugarri den Kuban. Haitin hildakoen kopurua ia 900era iritsia zen azaroaren hasieran, baina zenbait adituk 1.500 edo gehiago izan direla uste du. Estatistiketarako betarik ez dauka Ameriketako herrialderik txiroenean munduko gizarterik zanpatuenetakoa kudeatzen duen sasi-estatuak.

Haiti ekaitz erraldoiak harrapatu du oraindik burua jaso ezinik zebilenean 2010eko lurrikaratik. Urtarrilaren 24 hartan Richter eskalako 7. mailako astinduak sekulako triskantza eragin zuen, iturri batzuen arabera 100.000 eta 160.000 artean hildako, Port-au-Princeko gobernuaren kopuruetan 300.000tik gora hamar milioi eta erdiko populazio batean. Hondamendi bakoitza da Apokalipsia hemen.

"Baina gertatua ez da naturala izan", idatzi du Laura Wagner antropologo iparramerikarrak. "Hemen hondamendien sustraiak daude faktore sozioekonomikoetan eta bortizkerian ['slow violence'], hondamendien kalteak izugarri nozitzen dituzte hirietako txabolategi mukuru betetako zein urrun bakartutako herrixketako jende txiro baztertuek. Matthew urakana bezala 2010eko lurrikara dira Laurent Dubois historialari

haitiarrak *aftershocks of history* deitzen dituenak, mendeetako gertakizun politiko, ekologiko eta sozialek eragindako oihartzunak".

Wagnerrek antropologiako tesia Haitin egin zuen, 2010eko lurrikararen eraginetan ikertuz. Orduan hiriburua eta inguruak birrindu zituen katastrofeak, izuak eta goseak eraginda milaka haitiar eramanaz Tiburon lur muturrera eta bereziki Grand'Anse eskualde naturaz aberatsera. Oraingoan alderantziz gertatu da eta gaur Port-au-Princera ikasketetara edo lan bila joandako herritarrak dira Grand'Anseko familien berririk gabe gertatu direnak.

Askorik aipatzen ez den arren, Haitiren antolaketa hiper-zentralizatuak areagotzen ditu kalteak. Lurrikarak txirtxilatatu zuen hiru milioi biztanletik gora -herrialdearen herena- *bidonville* txabolategietan pilatzen dituen hiriburua. Orain urakanaren azioak are gaiztoago gertatu dira mendebaldeko sarrera-irteerak arras kaxkarrak direlako. Argindarrik gabe, uholdeek zubiak eramanik, kaltetutako populazioak isolaturik gertatu dira aste luzez.

XVIII. mendean Frantziak munduko nekazaritza instalazio emankorrena bihurtu zuen Haiti, milaka jenderen esklabotzan oinarrituta. Haiek ezarritako eredu zentralista, hiritarrak eta baserriar morroiak erabat bereizten zituena, gaurdaino heldu da, administratzaile bakoitzak -AEB okupatzaileek 1915-1931 epean, Duvalier diktadore

neokolonialek geroztik...- okerragotu du lurraldearen antolaketa buru gabea. Matthewk milaka herritar gehiago eramango ditu bortxaz Port-au-Prince-ra, han direlako nazioarteko indarrek eta GKEk banatzen dituzten laguntza gehienak.

Lagun batek idatzi dio Wagnerri Haititik esanez irratian norbaiti entzun diola ekaitz hau gaiztoagoa izan dela duela sei urteko terremotoa baino. "Harritu ninduen, ezin baitira alderatu orduko eta oraingo biktimen kopuruak. Gero ohar-tu naiz, ordea, nazio osoa elikatzen duen mendebaldeko birrindu duela Matthewk, zuhaitz bakar bat ez duela zutik utzi, so-roetako uzta guztiak desegin dituela, eta agian arrazoi zuela".

Bakegileak eta gosetearen industria

Urriak aurrera egin ahala, Haitik hedabide nagusietara iritsitako irudiak aberastuz joan dira, alde batetik laguntzaz betetako hegazkinak iristen mundu osotik, bestetik kolera izurriteak hildakoen lehenbiziko albisteak.

Baina kasu kolerearekin, dio Wagnerrek. "Ez duzu pentsatu behar hondamendiak automatikoki dakarrela kolera. Izurriterik ezin da gertatu kolerearen bakteriorik ez den lekuan, denik eta txiroena izanda ere, eta Haitik ez zuen kolerearik Nazio Batuen Erakundeak bake misioz bidalitako militarrek zabaldu zuten arte 2010ean". Hilabete gutxitan 9.000 jende hil eta milioi erdi gehiago gaixotu ziren, ustez haitiarrei laguntze-

Hector Retamalen argazkian, emakumea Matthew urakanak birrindu arte bere etxe izandakoaren atarian, Grand'Anseko hiriburu Jeremien. Ondo begiratu gero, matxarro gainean ur pittin bat berotzen ari da bi egur muturren sutan. Haitiko hamar biztanlelik zortzi txirotasunean bizi da, gutxieneko legezko soldata egunean 4,5 dolarrekoa da. Egoera ez dute nazioarteko laguntza programek konpondu: gehienak GKEk kudeatzen dituzte Haitiko gobernuaren kontrolik gabe eta gehiago balio dute AEBetako nekazaritza industrialaren soberakinak ekartzeko bertako produkzioa sustatzeko baino.

ra NBEaren MINUSTAH operatiboan iritsitako militar nepalدارrek sarturik.

Fabrizio Lorusso kazetariak, *"Haiti, gosetearen industria"* liburuaren egileak, *La Jornada* egunkari mexikarrean geopolitikan eta historian kokatu ditu herrialde honen malurrak: *"El vudú neo-colonial contra Haití"*. Munduko lehen errepublika beltz eta esklabotzarik gabekoa izana baita Haiti, 1804an Napoleon Bonaparteren Frantziari independentzia irabazita.

Geroztik potentzia handiek sistematikoki ebaki dizkiote hegaleak. Frantziak 1825ean kolonoek bertan utzitako ondasun eta esklaboen kalte-ordaintzat 150 milioi franko urrezko pagatzea eskatu zion Haitiri eta beste potentzia handiekin batera blokeoa ezarri. Pagakizunek 125 urte iraun zuten. Tartean, 1914an AEBetako soldaduek inbaditu

zuten Haiti, gerra mundialaren aitzakian; bertan geratuko ziren 1935a arte.

1950eko hamarkadan hasi zen Duvalierarren agintea, François *Papa Doc* lehenbizi, haren seme Jean-Claude *Bébé Doc* gero 1986 arte. Terrorezko istoriorik nahi duenak, aski du haien borrero eskuadrak ziren *Tonton Macoute*en balentriak irakurtzea. Duvalier Parisen hil zen bake ederrean 2011n. Aldiz, herriarren botoz hautatutako Jean-Bertrand Aristide teologo ezkertiarra bi aldiz kendu zuten militarrek bortxaz, 1991n eta 2004an. Bigarrean bidali zituen Nazio Batuen Erakundeak tropa bakegileak, eskuinak agintea benetan galtzen duen aldi oro ongi antolatu ohi duen kaosa harturik estakuru.

"Haitiren zorigaitza askoz gehiago dago lotua geopolitika eta ekonomia-ekin, naturaren apetekin baino", ida-

tzi du Lorusok. 2010ean Bill Clintonek publikoki eskatu zuen barkamena bera agintean egondako urteetan Haiti derriortu zuelako AEBei arroza erostera. AEBek diruz lagunduta bere nekazaritza industrialia babesten zuen bitartean, baserritar haitiar asko hondoratu eta txabolategietara emigratzera behartu zituen. Baina Clintonen hitzek ez dute aparteko aldaketarik ekarri; aldiz, haitiarrek beren elikatzeko moduak aldatu dituzte bortxaz.

Herrialdea konponbiderik gabeko txirotasunean hondoratuta, 10.000 GKEk kudeatzen dituzte nazioarteko laguntza humanitarioak. Laura Wagner, hondamendietako antropologoa: "AEBetako eta Frantziako leku asko aberats eta indartsuak dira Haiti bezalako beste asko txiro eta ahulak direlako. Gu hemen gaude haiek han daudelako". ■

zuri begira

ZINKUNEGI
OPTIKA

Hernani, 23 · 20004 Donostia
T. 943 420 624
info@zinkunegioptika.com
www.zinkunegioptika.com

